

de Déu per una empresa editorial, sinó redactat responsablement pels membres de la Secció Filològica de l'Institut. Entesos. Però anem a pams: quin ha de ser el diccionari oficial, el de debò, el que faci autoritat, el per antonomàsia Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans? El que lògicament ha de ser el resultat de l'arreglada i dels estudis que d'una vuitantena d'anys ençà l'Institut ha d'haver fet tant com a conseqüència del despullament de les creacions literàries com de l'examen de les distintes maneres dels parlars comarcals? O bé aquell dels cinquanta milions de mots que diu que se'n dirà Diccionari del català contemporani i que segons conveni del 1988 han de fer i de pagar conjuntament l'Institut i el Ministeri? O encara potser aquell altre que no es podrà acabar mai, cada any afegint un nou suplement de falsejaments al Diccionari Fabra? O tal vegada es tractarà d'un altre que voldrà donar categoria d'oficialitat a aquella samfaina catalano-castellana-britànica que ja es comença a coure en aquella paella que és el "Suplement" del 1990? No en sé absolutament res. Que els elements responsables en facin la tria, i de resultes, l'elecció. Però, per l'amor de Déu i de tots els sants!, que la facin sempre seguint la consigna i el mestratge de Pompeu Fabra, consigna i ensenyaments encaminats, com tots sabem i com l'Institut d'Estudis Catalans sap més que tots els catalans plegats, a depurar i a nacionalitzar la nostra llengua, vestida a la catalana i no disfressada amb les millors gales de la forasteria".

I bé: ara jo voldria que Déu ens il·luminés tots, els de dalt i els de baix. Voldria, sobretot, que els indisciplinats antifabristes d'ara fessin examen de consciència, que deixessin de banda la superbiosa vanitat, i s'adonessin que la nostra llengua no és pas verinosa, que Pompeu Fabra tenia tota la raó del món quan ens deia que el català és la

nostra llengua nacional i és, per tant, respectabilíssima, i que, perquè ho és, l'hem de voler com més depurada millor, sense cap necessitat d'empastifar-la amb aquells centenars de castellanismes i de barbarismes que els redemptors de darrera hora hi han volgut incorporar. Així és com festejarem millor els 125 anys del naixement de Pompeu Fabra.

ELS NEOLOGISMES EN EL CATALÀ ACTUAL

• David Casellas i Gispert (Girona)

Avui en dia, per causa de la ràpida evolució científica i cultural de la societat, s'introdueixen en el català paraules noves a un ritme que, fins fa poc temps, era impensable. La major part d'aquests neologismes són mots tècnics, usats solament en un camp concret de la ciència. N'hi ha molts d'altres, però, que han assolit un ús generalitzat entre la gent del carrer. El que sembla clar és que cal establir quins d'aquells neologismes han d'ésser admesos en el futur diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans i quins altres són possiblement el fruit d'una moda i, per tant, no acabaran per generalitzar-se. Al meu entendre, hi hauria d'haver uns criteris clars que permetessin de decidir a partir de quin moment cal incorporar una paraula nova i, alhora, que ens indiquin quina escriptura hem d'adoptar per a aquest mot, a fi que sigui respectuosa amb el geni de la llengua. Aquest és el repte més important que tenim per tal que el català esdevingui una llengua actualitzada i amb un futur brillant.

No cal dir que la llista de neologismes és enorme, per la qual cosa en aquest breu article solament en veurem una petita mostra, la major part dels quals és tret de dues publicacions periòdiques ("El Punt" i

"Avui") i llurs suplementes ("Presència" o "Avui Diumenge"). Em limito a citar-los, malgrat que en algun cas el comentari sobre l'origen i forma o formes possibles dels mots podria ésser un estudi molt interessant. Classificaré els neologismes en diferents grups, segons l'origen:

1.- Alguns corresponen al nom d'una marca comercial **rotring** (Punt 2-3-91), **mitxelins** (Avui 16-7-91), **bambes** (Avui 15-9-88), **duralex** (Avui 25-12-88)

2.- Un altre grup, el formarien aquells neologismes que són cultismes formats per composició de dos elements: **telemàtica** (Avui, 16-1-92) **parquimetre** (Punt 11-5-88), **oxinoteràpia** (Punt 24-1-88), **musicoteràpia** (Punt 18-11-90), **bibliopiscina** (Avui 7-8-91), **piscifactoria** (Avui 17-1-88), **papiroflexia** (Presència núm.836), **microones**, **aerotrim** (Punt 27-4-88)

3.- Uns altres neologismes són aquells que simplement són fruit d'un joc lingüístic de l'escriptor i l'ús dels quals difícilment es generalitzarà: **meritocràcia** (Avui 3-12-90), **partitocràcia** (Avui 13-11-90), **docudrama** (Presència núm. 981), **catanyol** (Lluís Payrató),...

4.- Un altre grup important de neologismes prové de les onomatopeies, en algun cas introduïdes a través de l'anglès: **cha-cha-cha** (Avui 14-10-88), **crack** (Punt 18-1-88), **sniff** (Avui 21-10-88)...

5.- També, molt sovint, el neologisme apareix per l'elisió d'un element: videoclip > **clip** (Avui 5-2-92); fer la pilota > **pilota** (Punt 18-8-91); busca persones > **busca** (Punt 11-8-91); estar o donar de baixa > **baixa** (Avui 16-1-88); cursa contrarellotge > **contrarellotge** (Avui 7-9-88); discoteca > **disco** (Punt 16-8-88); forn de microones > **microones**; galeta maria > **maria**; la variant de la carretera > **la variant** (Punt 16-1-88) vehicle tot terreny > **tot terreny** (Avui 29-1-

88)... En molts d'aquests neologismes, l'elisió d'un element implica el canvi de categoria morfològica, habitualment passant d'adjectiu a nom: gasolina super > super (El Punt 27-10-90); espectacle musical > musical (Avui 13-1-88)...

6.- També hi ha alguns casos d'aparició de nous gentilicis: barcelonata (Avui 30-1-92), neyoricana [porto-riqueny de Nova York] (Avui 20-11-91), nicas [Nicaragua] (Punt 17-8-88), frangesos [els de la franja d'Aragó] (Avui 22-1-89), messetari (Avui 24-11-90)...

Evidentment, ens oblidem de molts altres grups, entre ells un de molt ampli, però crec que són mereixedors d'un estudi a part, tant pel nombre com per la complexitat que en presenta l'adopció.

A part d'això, ens trobem amb alguns problemes sobre la forma que han d'adoptar aquests nous mots. És molt freqüent que els escriptors i periodistes dubtin entre més d'una forma a l'hora d'emprar-los. Tenim alguns casos molt curiosos, com per exemple el mot poliespan (Avui 9-8-91), que habitualment en la llengua oral és conegut per poréspan, i que no consta en cap diccionari normatiu. Més casos conflictius són escàner (Avui 9-2-91), scanner (Avui 9-3-88) o escàner (Punt 6-11-90); crac (Punt 14-1-88) o crack (Punt 18-1-88); chupa-chups (Punt 10-8-88) o xupa-xups (Avui 19-9-91); sniff (Avui 21-10-88) o snif (Avui 10-3-91); scalextric (Avui 17-3-91) o escalèxtric (Presència núm. 831); kleenex (Artis-Gener) o clínex (Punt 3-3-91)... Per tant, des del moment que aquests mots tenen un ús generalitzat seria bo d'establir quina és la forma més adequada.

Tant de bo que LLENGUA NACIONAL contribueixi a portar a terme aquesta tasca.

ELS TEXTOS DEL TEATRE I DEL CINEMA I LA MANERA DE DIR-LOS

• R.V. Gras

El discurs oral pot invalidar el text, i no solament perquè l'entonació pots suggerir el contrari del que diuen les paraules; em refereixo a tots els altres trets prosòdics, lingüístics o no, que són anormals, estridents o sorprenents, que ens distreuen, i esdevenen més importants que el text mateix.

Pertot on la projecció professional de la veu, el volum, l'entorn, afavoreixen l'atenció en la forma com sona el text, els encerts i els desencerts prenen relleu. Hi ha dificultats en les neutres que un actor no deixarà percebre si no ha de cridar fort un personatge: "Senyor!" Recentment, en les composicions catalanes, els cantants fan l'efecte d'haver estudiat en escoles on no han previst les necessitats del català, però tampoc les del francès! No sé com resoldran els acabaments de moltes frases de l'operística que es posa en escena en una llengua en què hi ha mudes que, tanmateix sonen i que són una de les neutres que sota noms diversos trobem a Europa. Convertiran una vocal incòmoda en una altra? Farien el ridícul. Però en català, ja no ve d'aquí...

El teatre i el cinema encara no galegen d'un tret tan poc afavoridor com la nasalitat que sentim en certs noticiaris. Els qui s'ocupen de la relació de la sociologia amb la llengua, potser ja tenen classificat aquest fenomen i amb el nom que continuarà a la llista dels parlars que han caracteritzat un sector manífesser de la ciutat. Tothom es pot adonar que el parlar de nas al qual em refereixo no depèn de cap tendència

dialectal a la nasalització, sinó al fet que les persones s'hi agraden.

Sorprèn que les mostres del mal gust siguin a gratient. I és que a part el concepte de correcció i d'incorrecció envers la gramàtica, o la prosòdia, si voleu, hi ha el del que és o no correcte artísticament. Tenim proves constants de l'arbitrarietat amb què tracten la llengua els qui no la valoren enllà de la comunicació primària ni tenen gens de sensibilitat per als sons.

Pel que fa als textos teatrals, si començàvem per la tragèdia grega en la traducció de Riba, veuríem que el nivell d'aquestes obres obligaria el director a ésser molt exigent en l'elocució. Abans de l'estudi dramàtic del text hi hauria de fer el del lèxic, de la sintaxi... i de les al·lusions al camp de la mitologia per assegurar-se que els actors dirien exactament el que s'hi ha de dir i com cal dir-ho.

Qualsevol descuit posaria en perill la "història" i, el més important, la manera com la història és contada, el gaudi de l'estil, el ritme, la melodia, els girs, les paraules. Els directors del teatre anomenat "de text" se solen adonar de la fragilitat de les paraules quan passen d'escrites a ésser pronunciades; de ser per això que Eurípides, en la traducció de Riba no el sentim!

La dificultat de comprendre mots desconeguts o que van lligats a assumptes molt allunyats de la nostra quotidianitat no és insuperable; hi ha l'"encanteri" de l'elocució (subratllat encanteri pel que en origen vol dir). Em refereixo a aquella elaboració concreta dels mots i de les frases que els bons actors coneixen i que consisteix a "formar" la paraula perquè es faci visible; d'una manera o altra coincideixen amb l'escola de la Sprachgestaltung.

En un altre extrem de la desplegada de textos, hi trobaríem els del teatre, si fa no fa, de boulevard, com els